

– культура «активної» організації. Цей тип характерний для стратегічного мислення. Притаманний організаціям, де розвинені такі аспекти, як: цілеспрямованість, дисципліна, послідовність, ініціатива. Увага та розуміння є доміантними у внутрішніх відносинах між співробітниками;

– культура «високоєфективної» організації. Компанії, що створили такий тип культури входять до найкращих. Діяльність та персонал – дві основні складові, за допомогою яких досягаються цілі. Постійне стимулювання розвитку, ініціативи, набуття нових знань персоналом є однією з умов функціонування таких організацій [7].

Висновки

Підсумовуючи вищезазначене, необхідно відмітити:

1. Організаційна культура – це система норм, правил, цінностей, що формується в певній організації під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників.

2. Кожна компанія має організаційну культуру, при чому характер кожної культури є унікальним, своєрідним.

3. Аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури показав, що на сучасному етапі розвитку науки управління організацією,

науковцями досліджено та розроблено достатньо велику кількість типологій організаційної культури. Саме тому особливої важливості набуває питання систематизації типологій, що призведе до підвищення ефективності використання різних типів організаційної культури.

Список використаних джерел

1. Иванов И.Н. Менеджмент корпорации. – М.: Изд-во «Инфра – М», 2007. – 163 с.
2. Шейн Е.Т. Организационная культура и лидерство. – СПб.: Питер – 2001.
3. Рюттингер Р. Культура предпринимательства / Р. Рюттингер. – Пер. с нем. – М.: ЭКОМ, 1992. – 56 с.
4. Стеклова О.Е. Организационная культура: учебное пособие / О.Е. Стеклова. – Ульяновск: УлГТУ, 2007. – 127 с.
5. Веснин В.Р. Менеджмент. Підручник. – М.: ТК Велбі, вид-во Проспект, 2004. – 504 с.
6. Монастирський Г.Л. Теорія організації: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2008. – 319 с.
7. Черных Е.А. Типологии корпоративных культур (Електрон. ресурс) / Спосіб доступу: URL:<http://corpulture.ru>. – Загол. з екрану.

І.І. КИЧКО,

к.е.н., доцент, Чернігівський державний технологічний університет

Концептуальні підходи щодо вдосконалення методики оцінки рівня задоволення особистих потреб

Стаття присвячена дослідженням, у результаті яких запропонована методика визначення рівня задоволення особистих потреб з використанням U-критерія Манна – Уїтні на основі анкетування та експертної оцінки. Визначена структура особистих потреб та рівень їх задоволення по мегарегіонах, ранжирована шкала потреб.

Ключові слова: особисті потреби, оцінка рівня задоволення, U-критерій Манна – Уїтні, шкала потреб.

Статья посвящена исследованиям, в результате которых предложена методика определения уровня удовлетворения личных потребностей с использованием U-критерия Манна – Уитни на основании анкетирования и экспертной оценки. Определена структура личных потребностей и уровень их удовлетворения по мегарегионам, ранжирована шкала потребностей.

Ключевые слова: личные потребности, оценка уровня удовлетворения, U-критерий Манна – Уитни, шкала потребностей.

The article is devoted to the research conducted on Mann–Whitney U–criteria basis resulted in suggesting methods of defining personal needs satisfaction. The article

covers both the structure of personal needs as well as standards of their satisfaction within mega–regions and the scale of personal needs ranking.

Keywords: personal needs, personal needs satisfaction, Mann–Whitney U–criteria, scale of personal needs.

Постановка завдання. Якщо при адміністративно-плановій економіці рівень і структура особистих потреб визначалася з метою вибору оптимальної програми розвитку, виробництва необхідних предметів особистого споживання; оцінки пріоритетності розвитку того чи іншого виробництва чи галузі, то метою визначення рівня і структури потреб на сьогодні є вибір форм та методів впливу на особисті потреби для досягнення сталого економічного розвитку.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми формування та задоволення особистих потреб вивчають Н.З. Солоділова, О.Г. Леонова, Ю.М. Максимова, Л.Я. Баранова, М.Е. Алексеев. В економічній літературі існують значні теоретичні, практичні напрацювання стосовно потреб, численні класифікації потреб особистості. Але відомі схеми дослідження потреб практично не враховують усього діапазону потреб,

рівнів задоволення потреб, індивідуальних відмінностей складу, ієрархії потреб. Методика визначення рівня задоволення особистих потреб, оцінка їхньої кількісної та якісної структури в економічній літературі відсутня.

Під час актуалізації процесу задоволення потреб особистість вибирає ту чи іншу стратегію стосовно певних груп потреб. Відбувається свідоме заниження необхідності одних і посилюється значення інших. У цей момент вплив державних важелів є найбільш ефективним. Отже, дослідження рівня і структури особистих потреб є об'єктивною передумовою розробки механізму державного регулювання особистих потреб.

Мета статті полягає у розробці методичних основ визначення та розрахунку ієрархії, структури особистих потреб, рівня їх задоволення.

Виклад основного матеріалу. Задоволення особистих потреб – це процес, який має чітку часову складову, дозволяє розглядати властивості останніх залежно від часу. Фактор часу є одним із критеріїв трансформації та об'єктивізації цього процесу. Процес задоволення особистих потреб характеризується: мірою необхідності потреби; мірою задоволення потреби; відносністю кожної потреби. Н.З. Солоділова [1, с. 92] вважає, що рівнями потреб є: комплекси (одяг, взуття, житло...); компоненти (овочі, фрукти); групи (хліб, рис, зерно, кондитерські вироби); підгрупи (асортимент хліба...). О.Г. Леонова пропонує таку схему структури потреб [2, с. 37].

Абсолютна потреба → фундаментальні потреби → базові потреби → конкретні потреби (групи, підгрупи).

На її думку, вся маса особистих потреб є абсолютними потребами. Вони носять абстрактний характер. Обсяг абсолютної потреби в тому чи іншому продукті визначає той необхідний рівень виробництва, якого необхідно досягти. Абсолютні потреби в кінцевому рахунку перетворюються в конкретні потреби – це потреби, об'єктом яких є окремі блага та послуги. Між абсолютними потребами і конкретними є проміжна форма – базові потреби. Кожна базова потреба розпадається на низку конкретних потреб. Базові потреби формуються на основі найбільш загальних родових ознак і представляють певні комплекси потреб, сукупність яких входить до складу фундаментальних потреб населення.

Рівень фундаментальних потреб, за О.Г. Леоновою, відповідає рівню комплексів потреб за Н.З. Солоділовою. Ю.М. Максимова з метою спрощення аналізу виділяє тільки два рівні потреб: потреби макрорівня та потреби мікрорівня [3]. На наш погляд, доцільно для спрощення аналізу обмежитися групами (потреби фізичного існування, соціально-економічні, соціально-комунікативні, духовно-інтелектуальні, інституційні, інформаційні, екологічні), видами (житло, їжа тощо), підгрупами потреб (хліб, фрукти тощо).

Деталізація показників під час аналізу потреб була важливою та необхідною при планово-адміністративній економіці, коли під час планування показників діяльності сфери послуг, виробництва товарів широкого вжитку вивчалися та враховувалися потреби населення. В процесі реалізації пла-

нів змінювалися групи, види потреб. У результаті пропозиція асортименту товарів не відповідала попиту населення за більшістю параметрів.

Нині метою дослідження рівня і структури потреб є з'ясування можливості та доцільності впливу на особисті потреби, тому зупинимось на таких показниках аналізу потреб, як величина потреби та міра її задоволення, структура і ранжирована шкала потреб, рівень задоволення потреб особистості.

Кількісна структура потреб відображає питому вагу окремої потреби у загальній їх сукупності (у грошовій оцінці).

Якісна структура потреб – це співвідношення потреб по мірі їх необхідності. Формою виразу цієї структури є ранжирована шкала потреб, побудована з урахуванням міри їх необхідності. Ранг потреб визначимо з використанням методу експертних оцінок.

Міра нагальності (необхідності) особистих потреб визначає черговість їх задоволення. Як правило, спочатку задовольняються найнеобхідніші потреби, потім – менш необхідні, і тільки потім – віддалені. Уява про міру нагальності потреб змінюється у часі, залежить від освітнього, культурного, фінансового рівня особистості, наявності фінансових ресурсів.

За мірою необхідності (нагальності) Л.Я. Баранова [4, с. 44] виділяє такі потреби особистості: самі насущні, які потребують першочергового задоволення; менш насущні – це потреби, які не формують основу життєдіяльності людини, задоволення яких можна тимчасово відкласти; віддалені потреби – це ті потреби, без задоволення яких людина може існувати. О.Г. Леонова за мірою необхідності потреби поділяє на три розряди [2, с. 44]: нижчий; звичайний; вищий. На наш погляд, доцільно систематизувати особисті потреби за мірою необхідності таким чином: найнеобхідніші, необхідні, віддалені. М.Є. Алексєєв, як і О.Г. Леонова, виділяють нижчу, середню і вищу міру необхідності потреб особистості. Найбільш повно задовольняються найважливіші та першочергові потреби, обмежуючі задоволення інших – менш важливих. Міра задоволення останніх зростає по мірі зростання доходів споживача відповідно до закону Енгеля. Енгель показує, як змінюються великі групи витрат (на харчування, одяг, житло і т.д.) під час зміни рівня доходів. Він довів, що зі збільшенням доходу в бюджеті сім'ї частка витрат на харчування зменшується (перший закон Енгеля); частка витрат на одяг не зменшується (другий закон Енгеля); частка витрат на житло залишається постійною (третій закон Енгеля); частка витрат на освіту, лікування зростає (четвертий закон Енгеля) [5, с. 46].

Необхідні потреби – це основна маса потреб, задоволення яких забезпечує нормальні умови життєдіяльності. У свідомості більшості населення відображається як досягнення матеріального, так культурного достатку. Незрозуміло, що має на увазі О.Г. Леонова, коли характеризує потреби нижчої міри необхідності. До них вона відносить потреби в грубій їжі, простому одязі, примітивне житло, наявність яких націлює виробництво на випуск морально застарілих товарів. На нашу думку, віднесення саме цих потреб до нижчого рівня

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

необхідності не є доцільним у силу того, що звужує право вибору особистості навіть при відсутності необхідних фінансових ресурсів.

Нові, перспективні потреби, які існують, але не стали стандартом життя в силу різного рівня доходів, відносять їх до віддалених потреб. Дійсно, потреби вищої міри необхідності по мірі свого розвитку, розвитку виробництва, зростання доходів переходять у розряд необхідних потреб.

З метою визначення рівня і структури потреб було використано методику, розроблену автором на основі методики визначення структури і рівня потреб Н.З. Солоділової [1, с. 94]:

1) відібрані особи з різним рівнем доходу, які проживають у різних населених пунктах (у цій групі найбільш висока міра задоволення потреб і їх різноманітність);

2) за допомогою анкетування та експертної оцінки визначено фактори впливу на особисті потреби, структуру, рівень їх задоволення та ранг особистих потреб;

3) розрахована структура потреб населення розповсюджується на все населення. В результаті визначаємо рівень і структуру особистих потреб населення.

Адекватно спланувати процес формування та задоволення особистих потреб за умови сталого розвитку дозволяє синтез підходів.

По-перше, чільне місце у процесі дослідження потреб належить теорії систем. Особисті потреби можна подати у вигляді системи, тобто комплексу елементів і їх властивостей, які знаходяться у динамічних відносинах один з одним. Під час порушення одного з елементів системи виникають зміни в інших її частинах, як позитивного, так і негативного характеру.

По-друге, метод аналізу ієрархій дає можливість отримати не тільки статичні дані, а й динамічні показники потреб. Інструментарій цього методу можна використати для аналізу результатів експертних оцінок структури, рангу потреб.

Вищезгадані методи можуть бути використані для побудови оптимізаційної моделі формування та задоволення особистих потреб на макрорівні, де розробляються програми задоволення особистих потреб з урахуванням різноманітних матеріальних, фінансових ресурсів, необхідних для підтримки реалізації цих програм за активної участі формальних та неформальних інститутів; на рівні колективу; на рівні особистості.

Використання цього методу пов'язане з реалізацією трьох основних етапів [6, с. 12].

1. Постановка проблеми у вигляді ієрархії, системний аналіз проблеми. Використана у дисертації методика ієрархічного аналізу опирається на ідеї, викладені у роботі Т.П. Старцун [6].

2. Основним змістом другого етапу є оцінка фактичного рівня задоволення особистих потреб з використанням аналітичної шкали.

Кожна група потреб оцінюється за 7-бальною шкалою, а саме: 1–2,99 бала (коефіцієнт – 0–0,79) – зона незадоволення, 3–5,99 бала (0,8–0,99) – зона часткового задоволення; 6–7 балів (коефіцієнт 1 та більше) – зона задоволен-

ня. Нижньою межею є повна незабезпеченість, а верхньою – повне задоволення. Для отримання результатів було використано універсальну числову шкалу. Число потреб (39) об'єднано у невелике число груп – 8. Це надає структурі більшу наочність.

3. Визначається рівень задоволення особистих потреб, розробляються програма і концепція формування та задоволення особистих потреб.

По-третє, під час дослідження рівня задоволення потреб використовуємо анкетування. Об'єктом дослідження виступають особи, які мають різний вік, дохід, проживають у різних областях України. Методом збору первинної інформації є анкетне опитування. Об'єкт дослідження локалізований територіально. Використовуємо випадковий тип вибірки. При цьому поєднуємо трендове, кагортне та панельне дослідження.

Метою дослідження є виявлення зміни рівня задоволення потреб залежно від місця проживання, віку (кагортне, трендове дослідження). Також досліджуємо одні і ті ж потреби особистості через певні часові інтервали. Тобто за мету ставимо з'ясування рівня задоволення потреб у часі (панельне дослідження).

Для визначення числа респондентів для участі в анкетуванні оцінки складових потреб особистості, що забезпечує репрезентативність вибірки, скористаємося формулами математичної статистики [7, с. 361–364] (1):

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{N \cdot \alpha^2 + t^2 \cdot p \cdot q}, \quad (1)$$

де n – обсяг вибірки;

N – обсяг генеральної вибірки;

p – імовірність здійснення події;

q – імовірність нездійснення події;

α – рівень значущості (гранична похибка вибірки, яка характеризує її точність $\alpha = 0,05$).

Якщо рівень значущості прийняти $\alpha = 0,05$ (імовірність отримання достовірних результатів опитування $p = 95\%$), то критичне значення розподілу Стьюдента буде становити $t = 1,96$ [8, с. 163].

Величина добутку $p \cdot q = 0,25$, оскільки імовірність здійснення події p невідоме, а також і здійснення і нездійснення події є рівно можливим $p = q = 0,5$. Таким чином, за заданих умов дослідження обсяг вибірки, яка буде репрезентативною, має бути не менше ніж:

$$n = \frac{45600000 \cdot 1,96^2 \cdot 0,25}{45600000 \cdot 0,05^2 + 1,96^2 \cdot 0,25} \approx 384.$$

Для участі в опитуванні всього було залучено 451 особа, що представляли різні верстви населення за такими ознаками: вік, стать, місце проживання, освіта, рівень доходів. Оцінка результатів проводилася шляхом порівняння отриманих середньозважених оцінок за окремими потребами (пункти 1–39 анкети) та за групами потреб (потреби фізичного існування (пункти 1–8); сімейні потреби (9–11); со-

ціально-комунікативні потреби (12–17); потреби соціально-економічні (18–23); духовно-інтелектуальні потреби (24–29); інституційні потреби (30–33); екологічні потреби (34–37); інформаційні потреби (37–39).

Для різних категорій опитаних у межах визначеної ознаки були визначені такі групи: вік – 16–35 років та більше 35 років; стать – чоловіча, жіноча; місце проживання – місто, селище міського типу, село; освіта – середня, неповна вища, вища; рівень доходів – низький, середній, високий.

Як показало дослідження, середньозважені показники потреб у межах груп потреб відрізняються залежно від характеристики визначеної ознаки, наприклад для ознаки «вік респондентів» (рис. 1). Графічний аналіз отриманих результатів не дає однозначної відповіді на питання про суттєвості відмінностей отриманих результатів. Для цього нами були використані статистичні методи дослідження вказаного питання.

Для порівняння двох груп опитаних на те, чи є результати відмінними, та оцінки відмінностей між двома вибірками за рівнем задоволення потреб особистості був використаний U -критерій Манна – Уїтні (англ. Mann–Whitney U -test) [9] – статистичний критерій, що використовується для оцінки різниці між двома вибірками за рівнем будь-якої ознаки, вимірної як існує.

На основі аналізу анкет можна стверджувати, в осіб віком 16–35 років у порівнянні з особами, віком більше 35 років задоволення потреб відбувається на більш високому рівні за всіма групами потреб (рис. 1).

Цей метод дозволяє виявити відмінності в значенні параметра між малими вибірками. Крім того, цей метод визначає, чи досить мала зона значень, що перехрещуються, між двома рядами (ранжируваним рядом значень параметра в першій вибірці і таким же в другій вибірці). Чим менше значення критерію, тим вірогідніше, що відмінності між значеннями параметра у вибірках достовірні.

Емпіричне значення U -критерію відображає, наскільки великою є зона збігу масивів даних у вибірках. Гіпотези U -критерію Манна – Уїтні для наведених даних:

– H_0 : Рівень показника «рівень задоволення потреб особистості» в i -й групі не нижче рівня цього ж показника в j -й групі;

– H_1 : Рівень показника «рівень задоволення потреб особистості» в i -й групі нижче рівня цього ж показника в j -й групі.

Для застосування U -критерію Манна – Уїтні треба зробити такі операції:

– скласти єдиний ранжируваний ряд з обох вибірок, що зіставляються, розставивши їх елементи по мірі наростання ознаки і приписавши меншому значенню менший ранг. Загальна кількість рангів $N = n_1 + n_2$, де n_1 – кількість одиниць у першій вибірці, n_2 – кількість одиниць у другій вибірці;

– розділити єдиний ранжируваний ряд на два, що складаються відповідно з одиниць першої і другої вибірок. Підрахувати окремо суму рангів, що припали на частину елементів першої вибірки, і окремо – на частину елементів другої вибірки. Визначити більшу з двох рангових сум (T_x), таку, що відповідає вибірці з n_x одиниць;

– визначити значення U -критерію Манна – Уїтні за формулою:

$$U = n_1 n_2 + \frac{n_x (n_x + 1)}{2} - T_x; \quad (2)$$

– за таблицю для обраного рівня статистичної значущості визначити критичне значення критерію для даних n_1 і n_2 . Якщо набуте значення U менше табличного або дорівнює йому, то визнається наявність істотної відмінності між рівнем ознаки в даних вибірках. Якщо ж набуте значення U більше за табличне, приймається нульова гіпотеза. Достовірність відмінностей тим вища, чим менше значення U ;

- при справедливості нульової гіпотези критерій має:
 - математичне сподівання

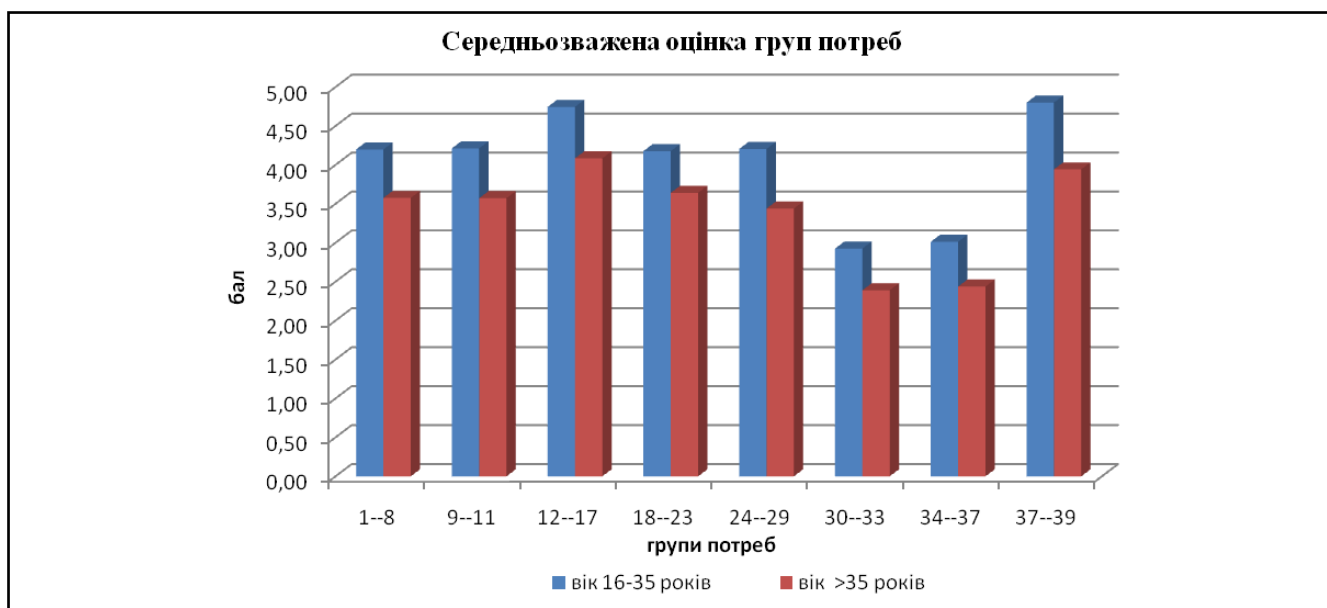

Рисунок 1. Порівняльний аналіз середньозважених балів анкетування для респондентів, згрупованих за віком

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

$$M(U) = \frac{n_1 n_2}{2}; \quad (3)$$

• дисперсію

$$D(U) = \frac{n_1 n_2 (n_1 + n_2)}{12}; \quad (4)$$

і при достатньо великому об'ємі вибіркових даних розподілений практично нормально.

Для розрахунку U -критерію Манна – Уїтні був використаний скрипт автоматичного розрахунку тесту [10] (рис. 2).

За результатами розрахунків можна зробити висновки про те, що гіпотеза H_0 приймається, тобто рівень показника «рівень задоволення потреб особистості» у віковій категорії опитаних «6–35 років» не нижче (значущо відрізняється) рівня цього ж показника для опитаних у віковій категорії «>35 років».

На основі дослідження можна стверджувати, що на рівень задоволення особистих потреб освіта та місце проживання особливого значення не мають. Спостерігаються не си-

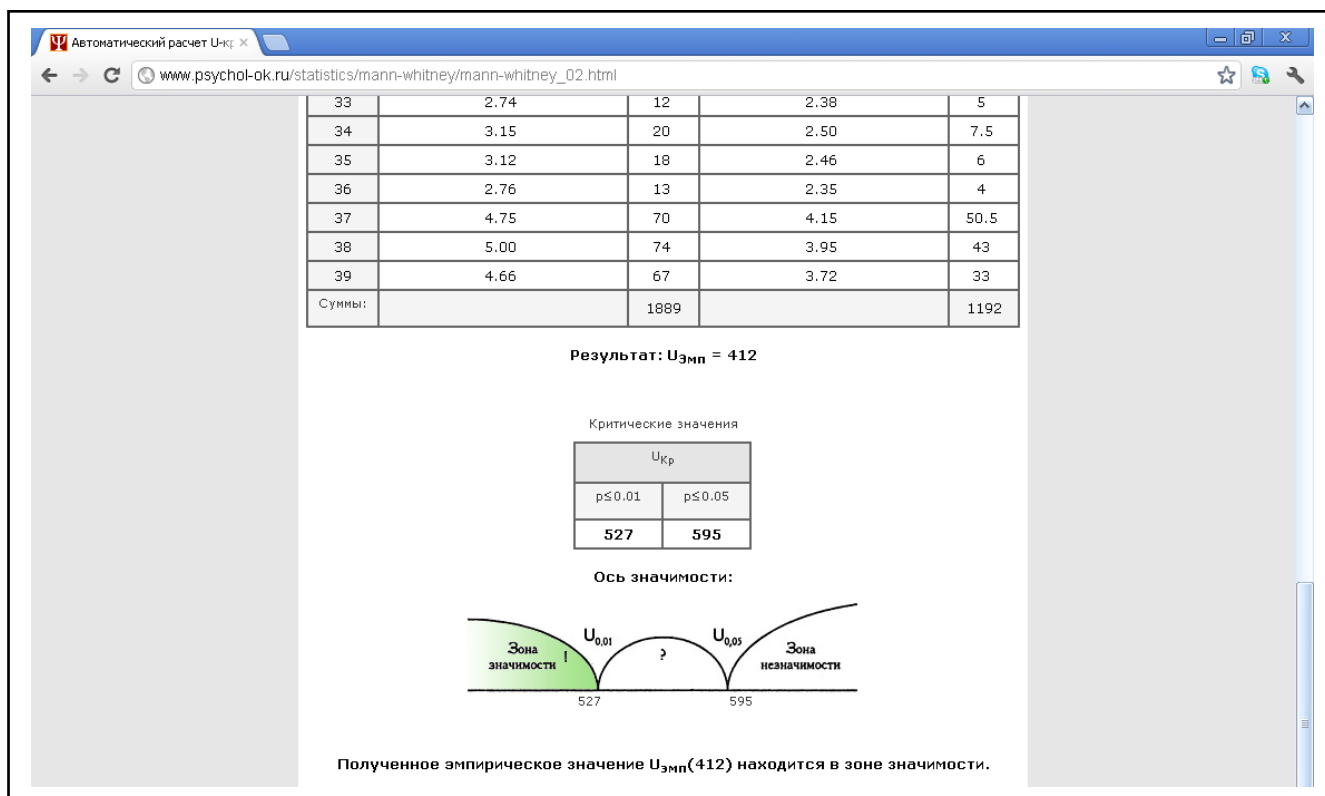

Рисунок 2. Результат автоматичного розрахунку U -критерію Манна – Уїтні для ознаки «вік респондентів»

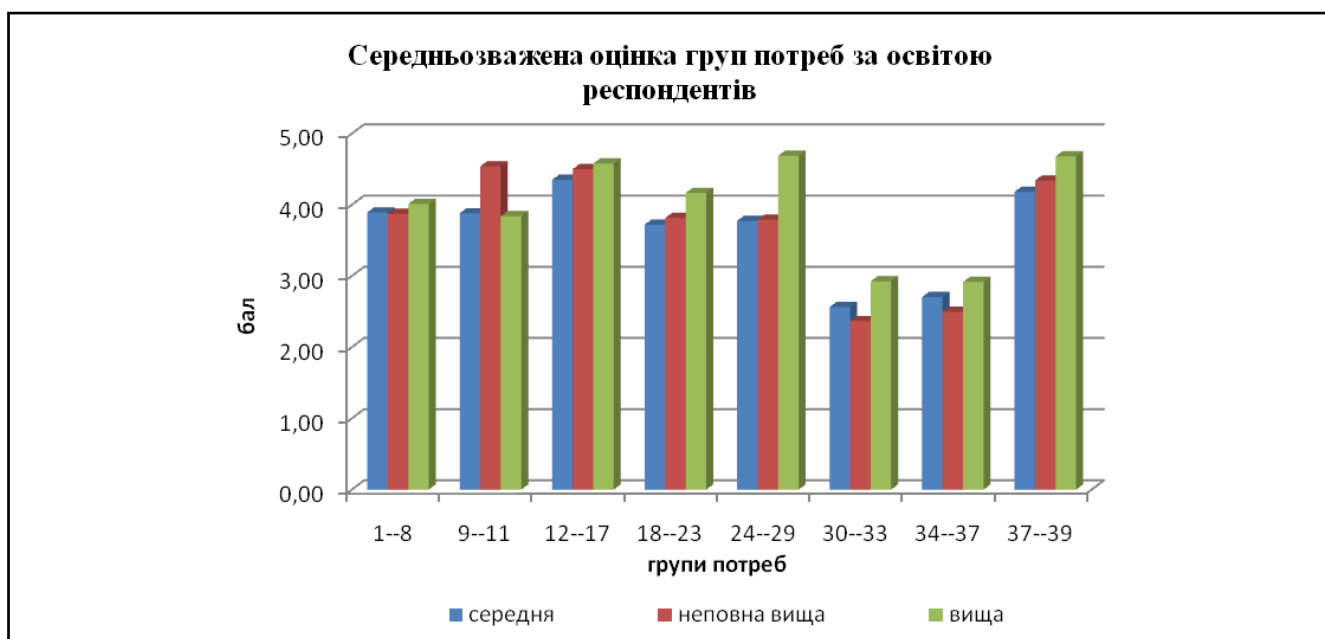

Рисунок 3. Порівняння респондентів за ознакою «освіта» для груп потреб

стемні відмінності по різних групам потреб (рис. 3, 4). Суттєвим фактором впливу є стать. Рівень задоволення потреб за самооцінкою жінок значно нижчий, ніж чоловіків (рис. 5).

Респонденти вважають, що такі потреби, як використання власності, виконання органами влади та управління своїх функцій в інтересах особистості, доступність участі у діяльності політичних партій, доступність участі у роботі релігійних установ, потреба у чистому навколишньому середовищі, в екологічно чистих продуктах, в утилізації відходів, задовольняються на дуже низькому рівні. Всі інші групи потреб (потреби фізичного існування, сімейні, соціально-комунікативні, соціально-економічні, духовно-інтелектуальні, інформаційні) потрапили у зону часткового задоволення. Жодна з груп потреб не потрапила в зону задоволення.

У розрізі макрорегіонів рівень задоволення особистих потреб набуває такого вигляду (табл. 1).

Найвищий рівень задоволення особистих потреб по Причорноморському макрорегіону (Миколаївська, Одеська, Херсонська області, Автономна Республіка Крим) – 4,48 бала. Найменший рівень – по Придніпровському макрорегіону (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська області) – 3,67 бала. І в першому і в другому випадку рівень задоволення потрапив у зону часткового задоволення.

Характеристику рівня задоволення особистих потреб у розрізі макрорегіонів можна зобразити за допомогою ієрархічної моделі (рис. 6).

Під час визначення структури потреб доцільно використовувати і такий універсальний метод, як метод експертних оцінок. Як відомо, характерною рисою цього методу є ком-

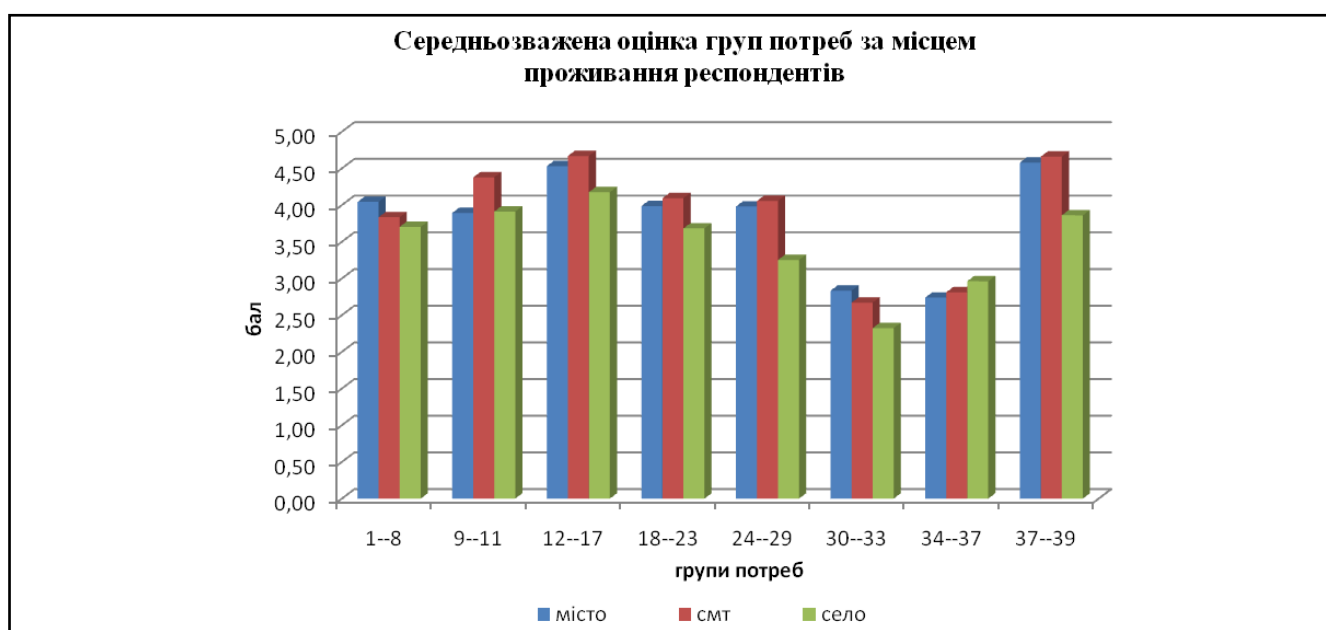

Рисунок 4. Порівняння респондентів за ознакою «місце проживання» для груп потреб особистості

Рисунок 5. Порівняння респондентів за ознакою «стать» для груп потреб особистості

Таблиця 1. Рівень задоволення особистих потреб за макрорегіонами України

Макрорегіон	1 група потреб	2 група потреб	3 група потреб	4 група потреб	5 група потреб	6 група потреб	7 група потреб	8 група потреб	Середнє по регіону
Центральний	4,23	4,01	4,91	4,30	4,55	3,15	3,33	4,84	4,16
Донецький	3,98	4,14	4,47	4,08	4,17	2,78	2,43	4,45	3,81
Придніпровський	3,71	4,15	4,43	3,52	3,73	2,38	1,97	4,32	3,52
Причорноморський	4,97	4,90	4,90	4,70	4,60	3,36	3,72	4,72	4,48
Харківський	4,09	3,06	4,61	3,42	3,68	2,78	3,63	4,11	3,67
Західний	4,32	5,37	4,78	3,91	3,53	2,68	2,97	4,57	4,02
Середнє по групі потреб	4,22	4,27	4,68	3,99	4,04	2,85	3,01	4,50	3,94

петентна участь експертів у аналізі і вирішенні проблеми дослідження, що підвищує наукову обґрунтованість, об'єктивність результату дослідження.

Оцінка рівня задоволення особистих потреб за допомогою експертного методу співвідноситься з результатами, отриманими у ході анкетування. Рівень задоволення потреб у балах доповнюється такими показниками, як сума коштів, які

витрачаються для задоволення конкретної потреби фактично, та сума коштів, яка необхідна для задоволення потреби в повному обсязі.

Для оцінки рівня задоволення потреб та визначення рангу потреби за мірою необхідності був використаний найпростіший спосіб визначення рейтингу – розміщення у напрямі зменшення. Була проведена експертна оцінка шляхом

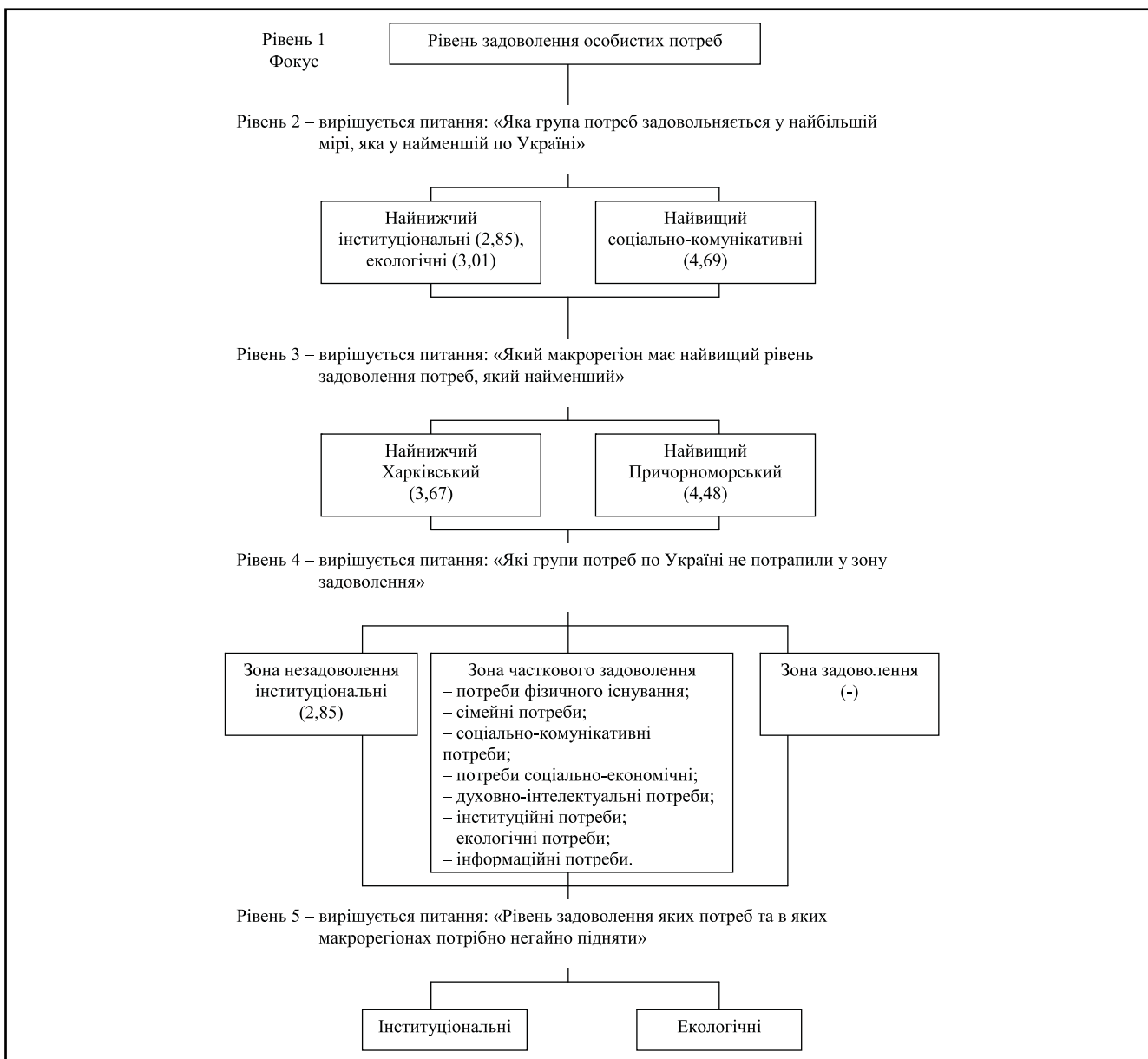

Рисунок 6. Ієрархічна модель визначення рівня особистих потреб

Джерело: розроблено автором.

Таблиця 2. Рейтинг особистих потреб

№ групи потреб	Групи потреб	Рейтинг
1	Потреби фізичного існування	7,2
8	Інформаційні потреби	7,2
2	Сімейні потреби	6,9
5	Духовно-інтелектуальні потреби	6,8
4	Потреби соціально-економічні	6,6
3	Соціально-комунікативні потреби	6,5
7	Екологічні потреби	6,3
6	Інституційні потреби	5,0

врахування 39 точок зору незалежних експертів із визначення важливості (рейтингу) особистих потреб (табл. 2).

Дослідження показало, що найважливішими для опитаних є потреби фізичного існування та інформаційні потреби (7,2 бала). Наступними за важливістю йдуть сімейні потреби (6,9 бала), потім духовно-інтелектуальні (6,8 бала), соціально-економічні (6,6 бала), соціально-комунікативні (6,5 бала), екологічні (6,3 бала). На останньому рівні в опитаних знаходяться інституційні потреби (5,0 бала).

Висновки

На основі проведеного дослідження була побудована аналітична модель для визначення пріоритетів у формуванні та задоволенні особистих потреб, проведений системний аналіз проблеми, яка формалізована у вигляді ієрархії. Значення рівня задоволення конкретної потреби, визначене анкетуванням, шляхом експертних оцінок доповнюється результатами. Доцільність використання синтезу вищезгаданих методів обумовлена тим, що запропонована методологія оцінки рівня задоволення тих потреб, які не мають безпосередньо кількісного виміру.

Визначена структура особистих потреб та критерії їх оцінки. Розрахований рівень задоволення потреб за макрорегіонами та по Україні в цілому. Найвищий рівень задоволення особистих потреб по Причорноморському макрорегіону (Миколаївська, Одеська, Херсонська області, Автономна Республіка Крим). Найменший рівень – по Придніпровському макрорегіону (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська області). І в першому, і в другому випадку рівень задоволення потрапив у зону часткового задоволення. Зроблені висновки, що інституційні та екологічні групи потреб потрапили в зону незадоволення. Тобто респонденти вважають, що такі потреби, як використання власності, виконання органами влади та управління своїх функцій в інтересах особистості, доступність участі у діяльності політичних партій, доступність участі у роботі релігійних установ, потреба у чистому навколишньому середовищі, в екологічно чистих продуктах, в утилізації відходів, задовольняються на дуже низькому рівні. Всі інші групи потреб (потреби фізичного існування, сімейні, соціально-комунікативні, соціально-економічні, духовно-інтелектуальні, інформаційні) потрапили у зону часткового задоволення. Жодна з груп потреб не потрапила в зону задоволення.

На основі дослідження можна стверджувати, що на рівень задоволення особистих потреб особливо не залежить від

освіти та місця проживання. Спостерігаються не системні відмінності по різних групам потреб. Суттєвим фактором впливу є вік та стать. У осіб віком 16–35 років у порівнянні з особами віком більше 35 років задоволення потреб відбувається на більш високому рівні за всіма групами потреб. Рівень задоволення потреб за самооцінкою жінок значно нижчий, ніж чоловіків.

Для оцінки рівня задоволення потреб та визначення рангу потреби за мірою необхідності була проведена експертна оцінка рейтингу особистих потреб. Дослідження показало, що найважливішими для опитаних є потреби фізичного існування та інформаційні потреби. Наступними за важливістю йдуть сімейні потреби, потім духовно-інтелектуальні, соціально-економічні, соціально-комунікативні, екологічні. На останньому рівні в опитаних знаходяться інституційні потреби.

Список використаних джерел

1. Солодилова Н.З. Методологические основы ценностно-трудовой теории: дис... доктора экон. наук: 08.00.01 / Н.З. Солодилова. – М., 1998. – 410 с.
2. Леонова О.Г. Удовлетворение личных потребностей населения в условиях перехода к рыночной экономике: дис ... канд. экон. наук: 08.00.01 / О.Г. Леонова. – М., 1993. – 180 с.
3. Максимова Ю.М. Эволюционный подход к проблеме насыщения потребностей в условиях рыночной экономики: дис. ... канд. наук: 08.00.05. Экономика и управление народным хозяйством / Ю.М. Максимова. – М., 2006. – 130 с.
4. Баранова Л.Я. Личные потребности / Л.Я. Баранова. – М.: Экономика, 1984. – 200 с.
5. Алексеев Н.Е. Трансформация личных экономических потребностей в реформируемой экономике России: дис. канд. экон. наук: 08.00.01 / Н.Е. Алексеев. – Омск, 2005. – 152 с.
6. Старцун Т.П. Концептуальні підходи до прогнозування ринку праці та оцінка динаміки зайнятості населення Подільського регіону на період до 2000 року / Т.П. Старцун. – К., 1996. – 32 с.
7. Лапач С.Н. Статистика в науке и би знесе. / С.Н. Лапач, А.В. Чубенко, П.Н. Бабич. – К., «Морион», 2002. – 639 с.
8. Мюллер П. Таблицы по математической статистике / П. Мюллер, П. Нойман, Р. Шторм. – М., «Финансы и статистика», 1982. – 271 с.
9. Mann H.B. On a test of whether one of two random variables is stochastically larger than the other / H.B. Mann, D. R. Whitney // Annals of Mathematical Statistics. – 1947. – №18. – P. 50–60.
10. Режим доступу: <http://www.psychol-ok.ru>